

ban csak az 1900-as évek elején kezdett érdeklődni a viszonylag új tudományág, a karsztológia iránt. Előbb Erdély, majd a Bükk, a Mecsek, a Bakony, a Budai-hegység és a Felvidék karsztjait tanulmányozta. Legjelentősebbek azonban a szlovéniai Karszt-hegységben végzett megfigyelései, melyek alapján nagyrészt máig érvé-

nyes megállapításokat tett a mészkőterületekre és a barlangokra vonatkozóan (1916). Későbbi munkássága során a karsztosodás sok részletkérdését érintette, s az ezekről valótlan nézetei megalapozták a modern karsztzsemlélet kialakítását. Foglalkozott a barlangok keletkezésével is.

Az 1926-ban megalakult Ma-

gyar Barlangkutató Társulat ügyvezető elnöke, majd 1932-től 1944-ig elnöke volt. E tisztségében gyakran tartott szpeleológiai tárgyú előadásokat, melyekben számtalan, a tudományágat előrevivő gondolatot vetett fel.

HADOBÁS SÁNDOR

A magyar barlangkutató története évszámokban

Jelen összeállítást dr. Bertalan Károly munkája alapján készítette és kiegészítette Székely Kinga. Az összeállításban feltüntetett nevek és adatok a korabeli Magyarország vonatkoznak.

1037 Szent István király adománylevelet ad ki a bakonybéli bencés apátság részére. Az okmányban szerepel az Odvas-kő elnevezés, amely az első barlangra utaló földrajzi név írásos dokumentuma.

1355 Oklevélben szerepel a Likas-kő elnevezés, mely a Kis-Kevélyel, az őskor embere által lakott Kis-kevélyi-barlangot magában rejtő hegygel azonosítható.

1549 Werner G. DE *admirandis Hungariae aquis hypomonemation* (Basel) című munkájában több magyarországi barlangot említ. Először szerepel nyomtatásban az Aggteleki-barlang, bár tévesen Füleki-barlang néven. A tévedésre Bél Mátyás rámutat s 1742-ben megjelenő könyvében már a helyes névalak olvasható.

1558 Ransanus *Epitome Rerum Hungariae* című munkája – melynek kézirata 1489-91 között készült – említi a Drevnyiki-jégbarlangot.

1692 A török elleni hadműveletek érdekében térkép készül, melyen pontos helymegjelöléssel szerepel a Veteráni-barlang.

1719 Bucholtz György Bél Mátyás felkérésére hossz-szelvényt készít a Deményfalvi-barlangról. Jelenlegi ismereteink szerint ez az első barlang-szelvény a korabeli Magyarországról területről.

1723–1742 Bél Mátyás latin nyelvű munkáiban számos hazai barlangot ismert.

1725 Brückmann F. E. ismertetést közöl Liptó megye „sárkány-barlangjairól.” Az ott talált csontok később a barlangi medve maradványainak bizonyultak.

1768 Mattenheim József molnár egy abaligeti forrás megbontásával felfedezi az Abaligeti-barlangot.

1774 Nedetzky Elek saját tapasztalatai alapján ismerteti az erdélyi Fúnáca-barlangot.

1788 17 lapból álló térkép (Situations Plan) készül a Veteráni-barlang környékéről, a barlang alaprajzával, szelvényeivel és látképeivel.

1793 Robert Towson magyarországi utazása során megtekinti a Baradlát. Felismerte, hogy a Deményfalvi-barlangból kikerült csontok Ursus speleus maradványok. Munkája nyomtatásban 1797-ben Londonban jelent meg.

1794 Farkas János és Sartory József mérnök bejárja a Baradlát. Sartory felméri a barlangot és elkészíti az első alaprajzi térképét. Farkas pedig első magyar nyelvű leírását. A térkép másolatban fennmaradt, a leírás kéziratában azonban elveszett.

1799 Stanislaw Stasić, a lengyel geológia atyja meglátogatja a Baradlát, s 1815-ben Varsóban megjelenő könyvében részletesen ismerteti. A könyv mellékletét képező geológiai térképen a barlang helyét jelöli.

1801 Raisz Keresztély mérnök felméri a Baradlát, helyszínrajzot, alaprajzot és hossz-szelvényt, valamint német nyelvű ismertetést készít róla. A térkép több kiadást ér meg, a szöveggel együtt azonban csak 1807-ben jelenik meg.

Bartholomaeidesz László bejárja a Baradlát és a Büdös-tói-barlangot (ma Domic). Nyomtatásban megjelenő munkájában a két barlang térképét egy rajzon ábrázolja, mindkettőt részletesen leírja, azok összefüggését feltételezi.

1808 Glinka orosz cári tiszt bejárja a Baradlát, a látottakról Moszkvában 1815-ben megjelenő könyvében számol be, mellékelve Raisz térképének orosz nyelvű változatát.

1819 Kölesy Vince átkutatja, felméri és részletesen leírja az Abaligeti-barlangot. Munkája nyomtatásban 1820-ban a Tudományos Gyűjteményben jelenik meg.

1821–1825 id. Markó Károly Vass Imre társaságában a Baradla néhány jellegzetes részletéről festményt készít.

1825 Vass Imre, Gömör megye mérnöke felfedezi a Baradla Vaskapun túli főágát egészen a Színpadig. Az így megnagyobbodott barlangot felméri és monografikus leírást készít róla, mely nyomtatásban magyar és német nyelven a barlang alaprajzát, hossz-szelvényét és helyszínrajzot ábrázoló térkép mellékletével 1831-ben jelenik meg.

1833 Hámorban tárohájtás közben természetes méstufaüregeket harántolnak, melyek mesterséges összekötésével alakítják ki a mai Anna-barlangot.

1835 Fekete István mérnök bejárja a Homoródalmási-barlangot, felméri azt és részletes leírást készít róla. Munkája nyomtatásban 1836-ban Kolozsvárott jelenik meg.

1843 Az *Archives Vercins für Siebenbürgische Landeskunde* előszavában megjelenik az első felhívás a hazai barlangokra vonatkozó mindenféle adat összegyűjtésére.

1846 A Baradlaban kifogják az első barlangi állatot.

Megjelenik a Tufnai-csontbarlang első tudományos ismertetése Almási Balogh Pál tollából.

Petényi Salamon János ásatásokat folytat a beremendi kőbánya üregeiben, mellyel kezdetét veszi a magyar barlangi őslénytani tudományos kutatás.

Richter A., a jászói kanonokrend főnöke ifj. Pribila mérnökkel elkészíti a Jászói-barlang térképét, s a barlangot járhatóvá téteti.

1853 Kővári László *Erdély földje ritkaságai* című munkájában számos erdélyi barlangról részletes leírást ad.

1854 Petényi Salamon János és Kovács János felkutatják a Bihar-hegy-

ség Sebes- és Fekete-Körös közötti terület barlangjait. Ez az első – egy nagyobb terület barlangjainak feltárására, részletes tudományos feldolgozására irányuló – tudatos tevékenység.

1856 Schmidl Adolf átvizsgálja a Baradlát, leírása nyomtatásban, 1857-ben jelenik meg.

1857 Kiss Antal saját bejárása és a régebbi adatok összegyűjtése alapján ismerteti a Jászói-barlangot.

1863 Megjelenik Schmidl Adolf monográfiája a Bihar-hegységről, valamint leírása az Abaligeti-barlangról.

1864 Frivaldszky János kutatásai alapján dolgozatot jelent meg a magyarországi barlangok faunájáról.

1868 Romer Flóris a *Magyarhoni lakott barlangok* című munkájával kezdetét veszi hazánkban a barlangok történeti kutatása.

Koch Antal felfedezi a Kis-kevélyi-barlangot.

1869 Szabó József geológus kutatást végez a Mátrában nyíló nem karsztos eredetű Ágasvári-barlangban.

1870 Themák Ede a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából néhány erdélyi barlang mellett fellessa az Igric-barlangot.

1876 Nyáry Jenő a Baradlában régészeti ásatait kezd. Eredményeiről szóló gyönyörűen illusztrált beszámolója 1881-ben jelenik meg nyomtatásban, melynek jelentőségét mutatja, hogy Kossuth Lajost is részletes hozzászólásra készítette.

1881 Husz Gyula és Blitz János felfedezi a Béli-barlangot.

1882 Balatonfüreden a Tamás-hegy aljában kövejtés közben barlangra akadnak, amit később Lóczy Lajosról neveznek el.

1884 Chalupny J. abaligeti plébános feltárja és látogathatóvá téteti az Abaligeti-barlangot.

1886 Münnich Kálmán egy új bejárat létesítése érdekében felméri a Baradlát és kitűzi a mai vörös-tó bejárat helyét, melynek áttörésére 1890-ben kerül sor.

1890 Divald Károly saját felvételei alapján 32 képből álló fotoalbumot jelent meg a Baradláról.

1891 Miskolcon hazalopozáskor közserszámokat találnak, melyekben Herman Ottó felismeri a jégkori ember eszközeit. A leletek körül kialakult vita eldöntésére Herman javasolja a bükk-i barlangok feladását.

1900 Koch Antal összeállítást közöl Magyarország kívülről gerinces állatmaradványairól és lelőhelyeiről, melyek között sok nevezetes barlang is szerepel.

Megjelenik Mchely Lajos Magyarország denevéreiről szóló monográfiája.

1902 Tapolcán kútásás közben barlangnyílásra akadnak és feltárják a mai Tavasz-barlang első termetét.

1904 Scholtz Pál Kornél és Bagyura János a Pál-völgyi-kőfejtő egy üregét átbejárja a Pál-völgyi barlangba és azt a Színház teremig bejárják.

1906 Herman Ottó javaslata alapján, a Földtani Intézet megbízásából Kadić Ottokár megkezdi a Szeleta-barlang feladását.

1910 Lóczy Lajos a Magyarhoni Földtani Társulat választmányi ülésén indítványt tesz Barlangkutató Bizottság alakítására, mely január 28-án Siegmeth Károly elnökletével megtartja alakuló ülését.

1911 Strömpl Gábor a Barlangkutató Bizottság megbízásából bejárja a Gömör–tornai barlangvidéket, ahol 77 barlang adatait rögzíti. Ez az első – geográfus térképész szakember által végzett – tudatos szpeleográfiai terepfelvétel hazánkban.

Jordán Károly a Barlangkutató Bizottság megbízásából expedíciót szervez az Alsó-hegy zombolyainak bejárására.

A tübingeni nemzetközi ősrégészeti kongresszuson Kadić Ottokár érvelései meggyőzik a szakembereket a Szeleta-barlang paleolitik leleteinek valódiságáról.

1913 A Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Bizottsága önálló szakosztállyá alakul át Lenhossék Mihály vezetésével és megindítja a *Barlangkutatás–Höhlenforschung* című folyóiratát Kadić Ottokár szerkesztésében.

Kadić Ottokár bejárja a bükk-i Szent István-lápa oldalában nyíló üreget, az István-barlang első szakaszát.

1914 Horusitzky Henrik összeállításában – Siegmeth Károly hagyatékának felhasználásával – megjelenik a magyarországi barlangok irodalmi jegyzéke. Ez az első rendszeres magyar barlangbibliográfia.

1919 A Pál-völgyi barlangot kiépítik és megnyitják a látogatók előtt.

1922 Kaffka Péter a Baradla végpontját jelentő Színpadtől kiindulva újabb jelentős járatot fedez fel, mely megközelíti a felszínt.

1926 A Barlangkutató Szakosztály szakembereiből, a barlangkutató turisták valamint az érdeklődők bevonásával megalakul az önálló Magyar Barlangkutató Társulat, Cholnoky Jenő elnök és Kadić Ottokár főtitkár vezetésével. A Társulat a *Barlangkutatás* c. lap mellett új népszerűsítő folyóiratot indít *Barlangvilág* címen. (Mindkét folyóirat 1944-ben szűnt meg).

A lillafüredi Palota Szálló építéséhez kapcsolódva kiépítik s villanyvilágítással látják el a függőkert alatt húzódó mésztufabarlangot, s Anna-barlang néven megnyitják.

1927 Révay Ferenc erdőmérnök vezetésével az addig ismert végponttól kiindulva feltárják az István-barlang főágát.

Német és magyar barlangkutatók nemzetközi találkozót tartanak hazánkban, melyen a neves osztrák barlangkutatók is résztvesznek. Ekkor gyullad ki a villany a Pál-völgyi-barlangban és ekkor jutnak le először a kutatók az Alsó-hegy legmélyebb zombolyaiba.

1928 Pávay-Vajna Ferenc bejárja a görömbölytapolcai vizes barlangokat, a mai tavaszbarlangot és javasolja azok fürdőként való hasznosítását.

1929 A Magyar Barlangkutató Társulat Kadić Ottokár vezetésével kidolgozza a „Barlangok tulajdonjogáról, kutatásáról, védelméről és gondozásáról, valamint az Országos Barlangtani Intézet létesítéséről” szóló törvénytervezetet, ami sajnos jogerőre soha nem lép.

Kaffka Péter mérnök terve alapján elkészül a Barada jósófaói kijárata, így a barlang – útismétlés nélkül – teljes hosszában járhatóvá vált.

1930 A budai Szemlő-hegyen terep-egyenetes során talál üreget keresztül feltárják a Szemlő-hegyi-barlangot.

1931 A *Hidrológiai Közönyben* megjelenik Pávay-Vajna Ferenc cikke a forró gőzök és gázok barlangalkotó szerepéről, mellyel megalapozza a hévizes barlangkezelés elméletét.

1932 Kessler Hubert és Sandrik József a Baradla Styx-patakjának medrén át bejárja a Domica-barlangba és ezzel kimutatják a két rendszer járható összefüggését.

Bécsben német nyelven megjelenik Dudich Endre világszonylatban is üttört munkája az Aggteleki-barlang biológiai kutatásáról.

A budai Ferenc-hegyen a Török-vérszi út csatornázásakor barlangnyílásra akadnak, melyen keresztül feltárják a Ferenc-hegyi-barlangot.

1935 Az Erdőtörvény keretén belül megjelenő Természeti védelemlőről szóló jogszabály a barlangok védelméről is intézkedik.

Megnyílik a budavári pincebarlang egy része, valamint a Barlangmúzeum.

Először gyullad ki a villanyfény a Baradla-barlangban.

1940 Védelem alá kerül Kecő-barlang néven a Baradla–Domica rendszer és 10 ha felszíni területe. Ez hazánk első védett barlangja.

1941 Kessler Hubert a Földtani Intézet megbízásából bejárja a Csarnóházi-barlangot és a révi Ziczey-barlang folytatását.

1944 A Magyar Barlangkutató Társulat irodája belövést kap s elpusztul iratainak, dokumentációjának, könyvtárának szinte teljes anyaga.

1946 A Magyar Barlangkutató Társulat ideiglenesen újja alakul, majd néhány év után megszüntetik.

Venkovits István és Jakucs László gipszképződményekkel díszített, hévizes eredetű barlangot tár fel Sátor-köpusztán.

1948 A BETE barlangkutatói bejárják a Mátys-hegyi-barlang Centenár szakszakt.

1951 Védelmet kap az Anna- és az István-barlang. A háború után ez az első barlangvédelmi határozat.

1952 Jakucs László és munkatársai bejutnak a Béke-barlang Felfedező ágába.

1954 A Budapesti Műszaki Egyetem Barlangkutatói Maucha László vezetésével bejutnak a Vass Imre-barlang első szakaszába, majd 1955. augusztus 18-ai robbantás után feltárlják a barlang főágát.

Balázs Dénes és munkatársai bejutnak az égerszögi Szabadság-barlangba.

1956 A VITUKI tárovágata eléri az elméletileg kimutatott, s Kossuth-barlangnak elnevezett üregrendszerét.

1957 Papp Ferenc professzor kezdeményezésére kutatóállomás létesül a Vass Imre-barlang mellett.

1958 Megalakul a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat, a magyar barlangkutatók társadalmi bázisa.

1959 Megindul a *Karszt- és Barlangkutató* című kiadvány, mely a kiemelkedő hazai tudományos kutatási eredményeket teszi közzé, főleg idegen nyelven.

Barlangfürdő nyílik a Miskolc-tapolcai-tavasbarlangban.

A jósvatói Béke-barlangban a légúti megbetegedésben szenvedők gyógyítására szanatóriumot hoznak létre.

1960 Dudich Endre vezetésével biológiai laboratórium létesül a Baradla-barlang Róka-lyuk nevű oldalágában.

1961 A Vár-barlangban újból megnyitja kapuit az újjászervezett Barlangtani Múzeum.

Megjelenik az első önálló természetvédelmi törvény, mely hazánk valamennyi barlangját védelem alá helyezi.

Dénes György vezetésével a Vörös Meteor Természetbarát Egyesület barlangkutatói a Kisvízes-töbör víznyelőjének megbontásával bejutnak a Meteor-barlang rendszerébe.

Az MKBT új folyóiratot indít, mely *Karszt és Barlang* néven évente két alkalommal – napjainkban is – megjelenik.

1962 Az MKBT Herman Ottórol, Kadicc Ottokárról és Vass Imréről elnevezett emlékermet alapít a Társulat érdekében végzett önzetlen munka, a kiemelkedő tudományos kutatás és a jelentős barlangi feltárlás elismerésére.

A VITUKI karsztvízészlelő állomást hoz létre a Gellért-hegy oldalában nyíló Iván-barlangban.

A miskolci barlangkutatók a létrástelei Szepesti-zsombolyon keresztül elérik a barlang vízszintes szakaszát és feltárlják az ország akkori legmélyebb barlangját.

Életbe lép a természetvédelmi törvény végrehajtási utasítása, mely részletesen szabályozza a barlangok védelmét és a barlangkutatókat engedélyhez köti.

1964 A miskolci barlangkutatók Gyenge Lajos vezetésével bejutnak az István-lápai-barlang rendszerébe és azt 245 m mélységig feltárlják.

A Magyar Posta bélyeget jelentet meg a Baradla-barlangról.

1965 Az egészségügyi miniszter be-

vezeti a gyógybarlang fogalmat és a Béke-barlangot gyógybarlanggá nyilvánítja.

1967 A miskolci barlangkutatók Szeremley Szabolcs vezetésével a Barátságkerti-visszafolyón keresztül feltárlják a Szamentu-barlangot.

1971 A Vecsembükki-zsomboly továbbtárlására szervezett tábor kutatói Szenthe István vezetésével elérik a jelenleg ismert 235 méter mélységben lévő végpontját.

Az MKBT és a Magyar Földrajzi Társaság a Nemzetközi Földrajzi Unió Európa Regionális Konferenciája keretén belül Nemzetközi Karszt-morfológiai Szimpóziumot rendez Budapesten.

1972 A tiszaföldvári gimnázium tanuló feltárlják a bükki Hajnóczy-barlangot.

Plózer István a Hévízi-tó 38 méter mélységben fekvő forrászájában behatolva barlangot tár fel.

Az MKBT Nemzetközi Barlangterápia Szimpóziumot rendez Budapesten.

1974 Az MKBT Karszt és Klíma címen nemzetközi szimpóziumot tart Pécsset és Abaligetén.

A Diósgyórtapolcai-barlangban a barlang előtt létesített finn típusú szauna hidegvizes medencéjét alakítják ki.

Megjelenik a *Karszt és Barlang* újranevezett búvárszáma, mely a hazai víz alatti barlangkutatók történetét és eredményeit foglalja össze.

1975 Az Országos Természetvédelmi Hivatal saját hatáskörében Barlangtani Intézetet létesít.

A Baradla fő járata feltárlásának 150. évfordulója alkalmából a Társulat nemzetközi konferenciát szervez, mely főként a barlangok védelmével foglalkozik.

Az Alba Regia barlangkutató csoport feltárlja az Alba Regia-barlangot.

A Bükk hegységben dolgozó barlangkutatók bejutnak a Fekete- és a Diabáz-barlang rendszerébe.

1976 A *Karszt és Barlangkutató* VIII. kötetében megjelenik a magyar barlangtani bibliográfia 1931-1945 közötti időszakának szerzői és barlangi névmutatója.

1977 A VII. nemzetközi barlangtani kongresszus alkalmából megjelenik a *Karszt és Barlang* angol nyelvű különszáma, mely összefoglalja a magyar karszt- és barlangkutatók eredményeit.

1978 Az MKBT Nemzetközi Karszt-hidroológiai Konferenciát tart Budapesten.

1979 Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnöke megszünteti a Barlangtani Intézetet.

1980 Kiss Antal és Kurucz József új szakaszt fedez fel a Pál-völgyi-barlangban, amelynek továbbkutatásával a barlang hossza néhány év alatt közel hatszorosa nőtt.

1981 Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal Környezetvé-

delmi Intézetet alapít, melynek keretében Barlangtani Osztály jön létre.

Az MKBT Magyarország barlangtérképei címen új kiadványsorozatot indít.

1982 Új természetvédelmi törvény és végrehajtási utasítás lép életbe, mely meghatározza a barlang fogalmát, a védelem feloldásának módját és lehetővé teszi a barlangok fokozott védelem alá helyezését.

A Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat Keszthelyen és Tapolcán rendezi meg a VII. Nemzetközi Barlangterápiai Szimpóziumot.

Folyamatos vízkíméléssel elért szintsüllyesztés lehetővé teszi, hogy a kutatók egy km hosszban feltárlják a Baradla Róvid-Alsó-barlangját.

1983 Az FTSK barlangkutatói Vidics Zoltánné vezetésével a Danca-lyuk szifonján áthatolva feltárlják a Danca-barlangot.

A Magyar Természetbarát Szövetség Barlang Bizottsága és a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat Aggteleken rendezi meg az UIS VI. Nemzetközi Barlangi-mentési Konferenciáját.

Magyar Földrajzi Gyűjtemény néven kiállítás nyílik Erden, ahol nagyobb barlangjaink tudományos feltárlásának ismertetése is helyt kapott.

1984 A Nemzetközi Hidrogeológiai Szövetség Karszthidrogeológiai Állandó Bizottsága az MKBT szervezésében Budapesten ülésezik.

A Rózsadombi Kinizsi barlangkutatói Adamkó Péter vezetésével bejutnak a József-hegyi-barlangba.

Az MKBT az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal támogatásával nemzetközi lámpaflóra kolokviumot rendez.

A beremendi Szőlő-hegy mészkőbányájában robbantás nyomán hévizes üregrendszer tárul fel, melyet gazdag ásványkiválási miatt Beremendi-kristálybarlangnak neveznek el.

1986 Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnöke új-ból életre hívja a Barlangtani Intézetet.

Több mint tíz évi építés után a Szemlő-hegyi-barlang megnyitja kapuit a nagyközönség előtt.

A Fővárosi Tanács a Rózsadomb alatt húzódó barlangok védelme érdekében építési korlátozást vezet be a területen.

Megjelenik a *Karszt és Barlang* 25 éves bibliográfiájának szerzői, tematikus és regionális mutatója.

1987 Az MKBT és a Barlangtani Intézet először tanfolyamot rendez az idegenforgalmi barlangok vezetői részére.

Az Emberré válás Magyarországon címmel időszakos kiállítás nyílik a Magyar Nemzeti Múzeumban, ahol bemutatásra kerül a suba-lyuki ember állkapcsa is.

1989 Budapest rendezi a 10. Nemzetközi Szepeleológiai Kongresszust.